

A Critical Review on the Book *Myths of Empire: Domestic Politics and International Ambition*

Seyyed Parsa Hejazi*

Mohammad Jafar Javadi Arjmand**

Abstract

Although Jack Snyder is a defensive neo-realist, he has kept himself faithful to Waltz's structuralism; his big difference in this work is in his attention to the factors that were compared to the level of the international system and are placed at the reductionist levels. By combining the mentioned levels, the author presents a clearer picture of some countries' causes of war and unjustified expansionism. Among the structures mentioned in Snyder's work, we can mention the differences in the political systems of nation-states and the impact of these differences on their distinct foreign policy behaviors. The author searches for many roots of expansionist decisions in the psychological dimension and examines the possible causes of expansionist thinking in structural impositions, which, from his point of view, are not the primary cause in most cases. In the end, it is important to mention that the expansionist groups of a country often use these impositions to move towards unbridled expansionism with the use of propaganda techniques and exaggerating external risks to mobilize political resources.

Keywords: Expansionism, Balance of Power, Mind Frame, Offensive Power, War.

* Master's Student of International Relations, Faculty of Law and Political Sciences, University of Tehran, Tehran, Iran, parsa.hejazi@ut.ac.ir

** Associate Professor, Department of Political Science, University of Tehran, Iran (Corresponding Author), mjjavad@ut.ac.ir

Date received: 23/09/2023, Date of acceptance: 28/01/2024

Extended Abstract

"Myths of Empire: Domestic Politics and International Ambition" by Jac Snyder delves into the intricate relationship between domestic politics and the pursuit of international ambitions by powerful nations. This thought-provoking book challenges prevailing notions surrounding imperial endeavors and sheds light on the myths that often shape and justify these undertakings.

Snyder begins by scrutinizing the intersection of domestic political dynamics and the external projection of power. He argues that empires are not solely products of geopolitical strategies but are deeply intertwined with the internal politics of the nations that seek imperial status. The author contends that leaders, in their pursuit of global dominance, often resort to mythmaking a process that involves constructing narratives and ideologies to garner support from domestic audiences. The book critically examines historical instances where myths played a pivotal role in shaping imperial ambitions. Snyder meticulously analyzes case studies, ranging from ancient civilizations to modern superpowers, to illustrate how leaders craft narratives that portray imperial endeavors as necessary, just, and even inevitable. By exploring these historical examples, the author highlights the recurrent patterns of mythmaking that transcend time and cultures. One of the central themes explored in *"Myths of Empire"* is the role of nationalism in fueling imperial aspirations. Snyder contends that leaders frequently exploit nationalistic sentiments to build support for ambitious foreign policies. The book delves into how the manipulation of national identity and pride becomes a potent tool in justifying actions that may otherwise be met with skepticism or resistance from the public. In addition to nationalism, the author explores the impact of economic interests on the formation of imperial myths. Snyder argues that economic considerations often drive nations to pursue imperialist agendas, and leaders strategically weave economic narratives to garner support. The book dissects the symbiotic relationship between economic interests, political power, and imperial ambitions, providing a nuanced understanding of the complex motivations behind global expansion. *"Myths of Empire"* also addresses the consequences of these myths on both domestic and international fronts. The author contends that the perpetuation of imperial myths can have far-reaching implications, shaping not only foreign policies but also influencing the socio-political fabric of the nations involved. The book explores how these myths impact public discourse, shape national identity, and contribute to the formulation of enduring foreign policy doctrines. Furthermore, Snyder delves into the challenges posed by the persistence of imperial myths in a rapidly changing global landscape. As the dynamics of power shift and new

61 Abstract

geopolitical realities emerge, the book raises critical questions about the adaptability of imperial narratives and their relevance in the face of evolving political, economic, and social contexts. In conclusion, *"Myths of Empire"* offers a compelling analysis of the intricate interplay between domestic politics and international ambitions. Jac Snyder's exploration of imperial myths provides readers with valuable insights into the motivations, strategies, and consequences associated with the pursuit of global dominance. This thought-provoking work challenges conventional wisdom and invites readers to critically examine the narratives that shape the course of nations on the world stage.

Bibliography

- A. C. Beyer .(۲۰۱۷) *International Political Psychology* .London: Palgrave Macmillan.
- Eyerman, R. (1981). False consciousness and ideology in Marxist theory. *Acta Sociologica*, 24(1-2), 43-56.
- Gerschenkron, A. (1962). *Economic backwardness in historical perspective: A book of essays (Vol. 584)*. . Cambridge, MA: Belknap Press of Harvard University Press.
- Gilpin, R. (1981). *War and change in world politics*. Cambridge University Press.
- Hwang, J. (2005). Offensive realism, weaker states, and windows of opportunity: the Soviet Union and North Korea in comparative perspective. *World Affs*, 168,39.
- Jervis, R. (2017). *Perception and misperception in international politics: New edition*. Princeton University Press.
- Kahneman, D. S. (1982). *Judgment under uncertainty: Heuristics and biases*. Cambridge university press.
- Kenneth Waltz .(۱۹۷۹) *Theory of International Politics* .Addison-Wesley.
- Mearsheimer, J. J. (2001). *The tragedy of great power politics*. New York, NY: WW Norton.
- MEARSHEIMER, J. J. (2018). *Great Delusion: Liberal Dreams and International Realities*. Yale University Press.
- Moshirzadeh, H. (1384). *Evolution in theories of international relations*. S.M.T Publications
- Mueller, D. (2003). *Public Choice III*. Cambridge University Press.
- Olson, M. (2022). *The rise and decline of nations: Economic growth, stagflation, and social rigidities*. Yale University Press.
- Robert Jervis, J. L. (1991). *Dominoes and bandwagons: Strategic beliefs and great power competition in the Eurasian rimland*. New York: Oxford University Press.
- S. P. Huntington .(۲۰۰۶) *Political order in changing societies* .Yale university press.
- V. M & ,Day, B. S. Hudson .(۲۰۱۹) *Foreign policy analysis: classic and contemporary theory* . Rowman & Littlefield.

- Van Evera, S. (2013). *Causes of war: Power and the roots of conflict*. Cornell University Press.
- Walt, S. M. (1990). *The origins of alliance*. Cornell University Press.
- Wendt, A. (1999). *Social theory of international politics (Vol. 67)*. Cambridge University Press..

نقدی بر کتاب

Myths of Empire: Domestic Politics and International Ambition (افسانه‌های امپراطوری: سیاست‌های داخلی و جاه‌طلبی بین‌المللی)

سید پارسا حجازی*

محمدجعفر جوادی ارجمند**

چکیده

جک اسنایدر به عنوان یک نوواقع‌گرای تدافعی، گرچه خود را وفادار به سنت ساختارگرایی والتز ننگه داشته است؛ اما تفاوت بزرگ او که این اثر، در توجه او به ساختارهایی است که در قیاس با ساختار نظام بین‌الملل، در سطح تقلیل‌گرایانه قرار می‌گیرند. نویسنده با ترکیب سطوح ذکر شده، تصویر واضح‌تری از علل جنگ و توسعه‌طلبی‌های بدون توجیه برخی کشورها ارائه می‌کند. از جمله ساختارهای اشاره شده در اثر اسنایدر می‌توان به تفاوت‌های موجود در سیستم‌های سیاسی ملت-دولت‌ها و تاثیر این تفاوت‌ها در سیاست‌گذاری خارجی اشاره کرد. نویسنده بسیاری از ریشه‌های تصمیمات توسعه طلبانه^۱ را در بعد روانشناختی نیز جستجو می‌کند و از طرف دیگر علل احتمالی تفکرات توسعه طلبانه را در تحمیل‌های ساختاری سطح کلان نیز مورد بررسی قرار می‌دهد، که از دیدگاه وی در اکثر مواقع در جایگاهی ثانویه هستند. گرچه این تحمیل‌ها در بیشتر اوقات مورد استفاده طیف توسعه طلب یک کشور قرار می‌گیرند تا با استفاده از تکنیک‌های پروپاگاندايي و بزرگنمایی مخاطرات خارجی (Paper Tiger Imaging) در جهت بسیج منابع سیاسی و حرکت به سوی توسعه‌طلبی افسار گسیخته حرکت کنند.

* دانشجوی کارشناسی‌ارشد روابط بین‌الملل، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه تهران، تهران، ایران،

parsa.hejazi@ut.ac.ir

** دانشیار، گروه علوم سیاسی، دانشگاه تهران، تهران، ایران (نویسنده مسئول)، mjjavad@ut.ac.ir

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۷/۰۱، تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۱۱/۰۸

کلیدواژه‌ها: توسعه طلبی، موازنه قوا، چارچوب ذهنی، قدرت تهاجمی، جنگ.

۱. مقدمه و بیان مسئله

جک اسنایدر استاد روابط بین‌الملل و علوم سیاسی دانشگاه کلمبیا است. او عضو آکادمی علوم و هنر آمریکا است که آثار و کتب متعددی در حوزه روابط بین‌الملل منتشر نموده است. "چرا دموکراسی‌های انتخابی به جنگ روی می‌آورند" و "اسطوره امپراتوری" از جمله آثار او به‌شمار می‌روند. اسنایدر از بنیانگذاران مکتب واقع‌گرایی تدافعی است؛ جایی که او به همراه استفن والت نقش مؤثری در تبیین اصول و مؤلفه‌های این مکتب فکری داشته‌اند.

ایده اصلی واقع‌گرایی تدافعی بر این امر استوار است که آنارشی بین‌المللی معمولاً خوش‌خیم است، یعنی امنیت نایاب نیست و فراوان است. در نتیجه، دولت‌ها که این وضعیت را درک می‌کنند، رفتار تهاجمی نخواهد داشت (Moshirzadeh, 2005). زمانی که دولت‌ها احساس تهدید نمایند، به آن واکنش نشان می‌دهند و این واکنش نیز معمولاً در سطح ایجاد موازنه و بازداشتن تهدیدگر خواهد بود.

می‌توان گفت رشته روابط بین‌الملل با فهم مسائل و روندهایی که منتهی به جنگ می‌شوند جایی در میان رشته‌های علوم انسانی برای خود باز نمود. موضوع اصلی اما در این نکته نهفته است که سنت‌های نظری مختلف در این رشته از زوایای مختلف و گاه‌ها ضد و نقیضی به عوامل و علل مذکور می‌پردازند. می‌توان گفت که با پیچیدگی فزاینده روندهای منتهی به جنگ در دنیای به هم پیوسته و دیجیتالی فعلی، توجه به عوامل سیستماتیک نمی‌تواند تصویر کاملی از فرایندهای تصمیمات سیاست خارجی را در طیف همکاری تا جنگ، ارائه دهد. در این میان نواقع‌گرایی تدافعی یکی از شاخه‌های به نسبت جدید از واقع‌گرایی ساختاری است که خود را محدود به عوامل سیستماتیک و مکانیکی نکرده، و برای کشف عوامل علی و تبیینی مختلف، جعبه سیاه دولت را باز می‌کند. کتاب افسانه‌های امپراطوری در صدد است تا این تصویر کامل‌تر را با تحلیل‌هایی برگرفته از سطح خرد روانشناختی تا سطوح میانی فرایندهای درونی دولت و سطح کلان نظام بین‌الملل، ارائه دهد.

۲. معرفی کتاب

کتاب افسانه های امپراطوری: سیاست های داخلی و جاه طلبی بین المللی اثر جک اسنایدر استاد نظریات روابط بین الملل در دانشگاه کلمبیا در شهر نیویورک است. اولین نسخه کتاب در سال ۱۹۹۱ به وسیله انتشارات دانشگاه کرنل منتشر شد. کتاب دارای ۸ فصل با عناوین زیر است:

۱. افسانه امنیت از طریق توسعه طلبی

۲. ۳ تئوری در باب توسعه طلبی بیش از حد

۳. آلمان و الگوی توسعه دیر هنگام

۴. پیشنهاد ژاپن برای خودکفایی

۵. امپریالسم اجتماعی در بریتانیای عصر ویکتوریا

۶. سیاست های شوروی و یادگیری راهبردی

۷. اجماع جنگ سرد آمریکا

۸. توسعه طلبی بیش از حد: ریشه ها و پادزهر ها

به نظر می رسد ایده اصلی نویسنده در باب نوشتن این کتاب ریشه در نقض گفتارهای واقع گرایان تهاجمی دارد. عقایدی مثل باور به مزیت تهاجمی و توسعه طلبی به قصد تسخیر منابع و اراضی بیشتر (Mearsheimer, 2001)، همگی بخشی از نظرات واقع گرایان تهاجمی را شکل می دهند. اسنایدر اما با مورد هدف قرار دادن موارد ذکر شده و همچنین اضافه کردن فاکتورهای روانشناسی ادراکی، تصویر دیگری را از فرایند تصمیم گیری ارائه می دهد.

نویسنده در همان ابتدای کتاب سازمان کلی بحث در رابطه با مسائل و مشکلات ناشی از توسعه بیخود و بی جهت کشورها را که رویای رسیدن به امنیت دارند، مطرح کرده و در فصول بعدی کتاب با مطالعات موردی در تاریخ کشورهای که سابقه این سیاست ها را داشته اند، در اثبات نظرات خود قدم بر می دارد. تفکر کشورها در اینگونه توسعه ها به بیان نویسنده، می تواند ریشه در مسائل مختلفی داشته باشد، اما محور اصلی در چنین توسعه ای با هدف انباشت امنیت انجام می شود.

لازم به ذکر است که در این نقد و بررسی سعی بر آن شده است تا نتایج ملموس و مهم تمامی فصول کتاب به رشته تحریر درآید. در این مسیر اما ذکر این نکته حائز اهمیت اساسی است که حجم قابل توجهی از سرفصل های کتاب به اثبات نظرات نویسنده با بررسی مثال های

تاریخی اختصاص داده شده است؛ با توجه به حجم زیاد مطالب کلیدی و اساسی کتاب، بررسی این فصول از این مقاله حذف شده و فقط به نتایج اساسی و جوهره اصلی کتاب توجه شده است. همچنین لازم به ذکر است که بررسی این چنینی مثال‌های تاریخی به هدف اثبات سخنان، امری است که دیگر نظریه‌پردازان تئوریک نیز از آن با شیوه مشابه‌ای بهره برده و در نهایت به نتایج ضد و نقیض دیگری می‌رسند. بنابراین منطق این تحلیل بر این زاویه تکیه دارد که فارغ از نحوه جهت‌گیری و پیش‌داوری ذهنی (mental bias) نویسنده، مقاله تنها بر اساس شاکله اصلی یکی از اصلی‌ترین متفکرین نواقع‌گرایی تدافعی نوشته شود. همچنین ذکر این نکته ضروری است که در تکمیل (و یا گاه نقد) نظرات نویسنده و همچنین انتقال مفاهیم کلیدی و گاه پیچیده کتاب برای مخاطب فارسی زبان، هم از منابع درون کتاب و هم از منابع خارج از کتاب استفاده شده است. در آخر نیز با توجه به عدم وجود نسخه ترجمه شده عموم منابع به زبان اصلی در کتاب نامه درج شده‌اند.

۳. نقد موضوعی

۱.۳ افسانه امنیت از طریق توسعه‌طلبی

آنچه در بسیاری از مواقع در سیستم داخلی کشورها توجیه می‌شود، فرصت دستیابی به امنیتی مطلق از طریق توسعه‌طلبی و گسترش قلمرو است؛ موضوعی که همانطور که پیشتر نیز به آن اشاره شد ریشه در تفکران نواقع‌گرایان تهاجمی دارد. به بیان نویسنده در بسیاری از مواقع و در کمال تعجب واقع‌گرایانی که خود را نواقع‌گرایان تهاجمی می‌نامند این ایده را در قالب چند تفکر بیان می‌کنند:

- لزوم وجود ابتکار عمل و استفاده از آنچه مرسوم به پنجره موقعیت (Windows of opportunity) است؛ در جهت شروع توسعه‌طلبی برای رسیدن به امنیت
- باور به تئوری اثر دومینویی (Domino effect) چه در فرصت‌ها و چه در مخاطرات عدم استفاده از این فرصت‌ها
- باور به مزیت تهاجمی (Offensive Advantage)

پیش از ورود به مباحث دیگر لزوم شناخت تفکر نواقع‌گرایی تهاجمی در قالب‌های ذکر شده حائز اهمیت است.

۲.۳ پنجرهٔ موقعیت

نواقعی گرایان تهاجمی به خصوص و به طور کلی هر طیف و گروهی که خواستار افزایش قلمرو با توجیه امنیت هستند، از این مفهوم پیروی می کنند. در بیان ساده، مفهوم پنجره موقعیت به شرایطی اشاره دارد که در تفکر گروه یا سازمان تصمیم گیرنده در صورت عدم انجام اقدام تهاجمی و یا ابتکار عمل پیش دستانه (به طور کلی عدم استفاده از موقعیت)، دیگر هیچ فرصتی برای به دست آوردن مزیت نسبی حاصل نمی شود (Hwang, 2005). این شرایط همانند پنجره‌ای است که در یک برهه زمانی خاص باز می شود و قابل استفاده است؛ و در صورت عدم استفاده برای همیشه بسته می شود. درست در چنین شرایطی است که سیستم سیاست داخلی یک کشور شاهد طیفی از افراد یا گروه ها و سازمان‌هایی می شود که با عجله و ترسی ناگهانی در جهت توجیه این موقعیت میرا قدم بر می دارند. به عقیده نویسنده، یکی از متداول‌ترین تکنیک‌هایی که جهت توجیه استفاده از پنجره موقعیت مورد استفاده این طیف قرار می گیرد، تکنیکی با مفهوم بزرگنمایی خطر مهاجم است.

طیف یاد شده به این ترتیب سعی می کند تصویری ساختگی و تحریف شده از حریف را به عموم و یا سایر حلقه های تصمیم گیری نشان دهد؛ و در ادامه با ایجاد احساس ترس و ناامنی، نیروهای سیاسی و مادی کشور را به سوی یک جنگ هزینه بر سوق دهد. نتیجه ایجاد ترس از یک ببر پوشالی (Paper tiger) بسیج نیروهای کشور جهت استفاده از پنجره موقعیت است. نتیجه آنکه به بیان استفن والت کشورهای که منطق دنباله روی (bandwagon) دارند به جای تشکیل اتحاد جهت موازنه سازی در مقابل افزایش قدرت تهاجمی کشور یاد شده، پیرو و همراه با او در اتحادی تهاجمی قرار می گیرند تا بلکه در پیروزی‌های پیشبینی شده توسط خودشان، از غنائم حاصل تهاجم سهمی ببرند. (Walt, 1990)

۳.۳ تئوری اثر دومینویی

این مفهوم در تکمیل مفهوم قبلی به این موضوع اشاره دارد که فارغ از سود یا ضرر؛ در هر دو این شرایط متغیرها، با منطقی تصاعدی رشد می کنند. برای مثال گلوله‌ای از برف را در شروع یک بهمن تصور کنید. با گذشت زمان و حرکت مداوم گلوله به حجم آن و در نتیجه قدرت تخریب آن اضافه می شود. در تئوری اثر دومینویی، نقطه شروع سودها و مخاطرات شبیه به

قطعه اول دومینو یا همان گلوله برفی مثال بهمن هستند، که با مرور زمان به تشکلی بزرگ‌تر قوت می‌بخشند.

لاجرم در همان نقطه ابتدایی باید با ابتکار عمل و جدیت با آنها روبرو شد. برای مثال در بعد سیاست خارجی، کشور الف اگر با یک مخاطره خارجی روبرو می‌شود، با این منطق باید به سرعت و جدیت با آن مقابله کند، چرا که اگر نکند تهدید بزرگ و بزرگتر می‌شود و به نقطه‌ای می‌رسد که کشور الف دیگر توانایی مقابله با آن را نخواهد داشت. در نتیجه این تفکر مفاهیمی مثل جنگ پیشگیرانه (Preventive war) برای ضعیف کردن حریف شکل می‌گیرند (Robert Jervis, 1991). این موضوع اما نقطه مقابلی هم دارد:

گروه و طیف توسعه‌طلب با این روش دیگران را متقاعد می‌کنند که سود نسبی نیز با استفاده از پنجره موقعیت ایجاد شده، به شکلی تصاعدی رشد می‌کند و در آینده چه بسا دور تمامی هزینه‌های خود را پوشش خواهد داد. همچنین اثر دومینویی می‌تواند به شکل دیگر هم مطابق با منافع خاص تعبیر شود؛ نویسنده برای مثال آلمان را مورد بررسی قرار می‌دهد، که در زمان شکل‌گیری جنگ جهانی دوم، هر گونه تنش‌زدایی و دادن امتیازات کوچک را با دید دومینویی نگاه می‌کرد؛ به این مفهوم که امتیاز دادن و تنش‌زدایی بیشتر (مثل دومینو) به توقعات بیشتر از سوی متفقین منجر شده و در انتها آلمان را زیر یوغ آنها خواهد برد.

۴.۳ باور به مزیت تهاجمی

به نظر می‌رسد ریشه‌های قدرت تهاجمی از حافظه تاریخی واقع‌گرایان سستی و مبتنی بر اندیشه‌های ماکیاوولی نشأت می‌گیرد. به دیگر سخن مزیت تهاجمی اشاره به این دارد که در شرایط نبود قدرت فائقه جهانی، داشتن یک تصویر تهاجمی/ترسناک/تهدید آمیز مزیتی به دارنده تصویر می‌دهند که داشتن تصویر غیرتهاجمی به او نمی‌دهد. درست مانند موضوعی که ماکیاوولی در کتاب شه‌ریار خود، در وصف ترس از شه‌ریار بیان می‌کند.

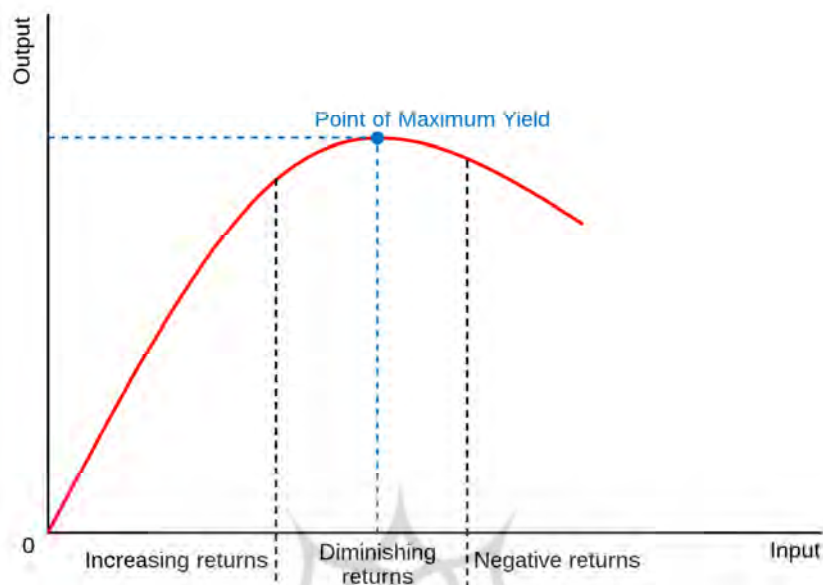
به عبارت دیگر در این شرایط حامیان این باور فکر می‌کنند که مفهوم موازنه قوا در جهت عکس عمل می‌کند. به این ترتیب این تصویر باعث جذب دنباله‌روان در یک اتحاد تهاجمی می‌شود؛ اما موضوعی که نویسنده به آن اشاره نمی‌کند آن است که آیا ریشه‌های این جذابیت از ترس از مورد تجاوز قرار گرفتن است، یا ریشه در بهره‌مندی از قدرت اتحاد و مزایای تهاجمی آن دارد. (Walt, 1990)

۵.۳ نتایج افسانه‌سازی‌های توسعه‌افسار گسیخته

به عقیده نویسنده، ریشه‌های تفکرات ذکر شده در هر مکتب نظری که باشند، به نظر می‌آید که اصل موازنه قوا را به فراموشی سپرده‌اند. یک قدم به عقب برمی‌گردیم؛ هرگونه شروع به بسیج نیروهای داخلی و شکل‌گیری اتحادهای دنباله‌روانه بیشتر از اینکه در آینده پاداشی برای اعضا اتحاد داشته باشند، توسط نظام بین‌الملل و اصل موازنه قوا مجازات می‌شوند. برای مثال با بازگشت به نظریات موازنه تهدید، موازنه دفاعی در شرایطی شکل می‌گیرد که کشور یا اتحاد مذکور با اعمال احتمالی خود در جهت توسعه، حداقل در ذهن دیگران تهدیدآمیز تلقی می‌شوند. فارغ از این، توسعه‌طلبی و ورود به جنگ‌ها جهت تامین امنیت بدون هزینه نیستند. بسیج نیروهای سیاسی و مادی داخلی نه تنها نیازمند پرداخت بهای سیاسی (حداقل در کشورهای دموکراتیک) است بلکه مستلزم بهای مادی است. هزینه‌های توسعه‌طلبی در اینجا خلاصه نمی‌شود. با شروع توسعه‌طلبی و افزایش قلمرو نیازهای لجستیکی و تاکتیکی جنگ، بیشتر و بیشتر منابع سیاسی و مادی اولیه و درون مرزهای سرزمینی را تحت فشار قرار می‌دهند، و طولی نمی‌کشد که کشور مربوط، خود را در یک منجلاب خود ساخته (Self-encirclement) چه در مقابل موازنه شکل گرفته بر علیه‌اش، و چه در مقابل کمبود منابع مورد نیاز توسعه‌طلبی می‌بیند. (Walt, 1990)

گرچه ذکر این نکته حائز اهمیت است که هزینه‌های توسعه‌طلبی در ابتدا منطقی تصاعدی به نسبت فایده‌هایشان ندارند و به عبارت دیگر مسئله هزینه‌های توسعه‌طلبی از مفهوم قانون بازدهی کاهنده (Law of Diminishing Returns) (شکل ۱) پیروی می‌کند. بنابراین فارغ از گفته نویسنده شاید بتوان گفته‌های مرشایمر مبنی بر تهاجم حساب شده را پذیرفت. (Mearsheimer, 2001) نتیجه آنکه کشورهایی که در طی تاریخ از سیاست‌های امپریالیستی پیروی کرده‌اند، در مواردی موفق شده و به قدرت‌های هژمون ثابت تبدیل شده‌اند که به اندازه کافی باهوش بوده‌اند که در نقطه‌ای مشخص به جای افزایش توسعه و رفتار تهاجمی، خود را تثبیت کرده و به سیاست‌های دلجویی (Appeasement policy) از دشمنانی که شکل داده بودند، پرداخته‌اند. (Gilpin, 1981)

در توضیح بیشتر گفته نویسنده در مفهومی سازه‌انگارانه می‌توان چنین گفت که در هر دوره‌ای از تاریخ، برندگان امپریالیسم پس از دوره‌ای از تهاجمات توسعه‌طلبانه، نظامی با فرهنگ صلح‌طلبی را جهت تسکین شرایط جنگی (Détente) یا برداشت‌های تهاجمی و همزمان تثبیت خود شکل داده‌اند. (Wendt, 1999)

اشکل ۱. ارتباط هزینه‌های توسعه و قانون بازده نزولی
(منبع: ویکی‌پدیا).

۴. نقد محتوایی

۱.۴ ریشه‌های شکل‌گیری افسانه‌های توسعه‌طلبان

ریشه‌های شکل‌گیری جریان‌های حامی توسعه‌طلبی در یک کشور، طبق بیان اسنادی می‌تواند از ۳ شاخه مختلف نشأت گیرد:

- توسعه‌طلبی واقع‌گرایانه (ریشه در تفکرات واقع‌گرایی نه‌اجمی)
- توسعه‌طلبی شناختی (ریشه‌های توسعه‌طلبی در روان‌کاوی هیئت تصمیم‌گیرنده)
- توسعه‌طلبی در نتیجه سیاست‌های خاص در حوزه داخلی (نظام‌های سیاسی مختلف و تأثیرات متفاوت آن‌ها در مهار یا صحنه‌گذاری توسعه‌طلبی)

فارغ از اینکه بدانیم ریشه اصلی و پررنگ توسعه‌طلبی در کدام یک از موارد فوق است، طبق بیان نویسنده اینگونه به نظر می‌رسد که همیشه در عمل ترکیبی از هر ۳ یا حداقل ۲ مورد از آنها نقش خود را ایفا می‌کنند. گرچه تفاوت اصلی در شدت تأثیر هر کدام است.

۲.۴ توسعه طلبی واقع گرایانه

طبق سنت همیشگی واقع گرایان، دولت‌ها در ساختاری متشکل از موجودیت‌های دارای حاکمیت افقی و فاقد قدرت و اقتدار فائده قرار دارند. در چنین شرایطی هر دولتی برای تامین امنیت خود تنها می‌تواند به خود متکی باشد و امید به همکاری حتی اگر باشد، اندک است. در نظام بین الملل واقع گرا، امنیت و گاهی در مدل‌های رادیکال‌تر قدرت هدف غایی تلقی می‌شوند. نئواقع‌گرایان نسل اول بر این باور بودند که ساختار نظام بین‌الملل فارغ از ویژگی‌های درونی دولت‌ها، نیروهایی را بر آنها وارد می‌کنند که در نتیجه آن دولت‌ها شبیه به توپ‌های بیلیارد و در رفتاری مکانیکی شده شامل حال تحمیل‌های ساختاری شده و در نتیجه گزینه‌های سیاست خارجی آن‌ها محدود (و حتی شبیه به هم) می‌شود. (Waltz, 1979) در چنین شرایطی رفتار دولت‌ها در رقابتی مداوم در جهت افزایش قدرت خود به عنوان وسیله‌ای برای تامین امنیت، هم شکل می‌شوند؛ منطقی که کنت والتز آن را در رقابت و جامعه پذیری ساختاری به خوبی نشان می‌دهد. در بازی معمای زندانی، در شرایطی که بازیگران در ساختار تحمیلی بازی منطقی‌ترین انتخاب را می‌کنند، در نهایت به ضرر خود عمل کرده‌اند.

به بیان نویسنده، گرچه واقع‌گرایان به خوبی با بازی معمای زندانی و ارتباط آن با مسابقه تسلیحاتی و کاهش مجموع امنیت‌آشنایی دارند، در تفکر خود توسعه طلبی جهت افزایش قدرت و عمق استراتژیک با تمامی هزینه‌ها و مخاطرات احتمالی ترجیح می‌دهند، چرا که آن را گزینه بهتری در مقایسه با عدم افزایش قدرت و هزینه‌های آسیب‌پذیری می‌بینند. (Van Evera, 2013) شایان به ذکر است که تفکر دولت‌ها در مقابل راه‌های تامین امنیت بسیار متفاوت است: ممکن است دولتی منطق آنارشی نظام بین‌الملل را بیشتر از آنکه خود اتکا بدانند، خود محور دانسته و در چنین شرایطی چه بسا سیاست‌های واقع‌گرایانه با ملایمت بیشتری داشته باشند. همزمان گروه دیگری از دولت‌ها شاید آنارشی را با تشکیل اتحاد‌های دوستانه در چارچوبی از شناخت مشترک تعدیل کنند. (Wendt, 1999)

اما منطق واقع‌گرایی جهت توجیه افزایش قدرت حداقل ۲ مشکل بزرگ دارد:

- موازنه قوا (که خود محصول واقع‌گرایی است) شاید حتی در کوتاه مدت پاسخ سریعی به تهدید فزاینده یک کشور ندهد، اما به طور قطعی در بلندمدت موجب شکل‌گیری اتحاد‌های موازنه‌ساز در مقابل تهدید می‌شود، که نوعی دشمن‌تراشی بی‌جهت برای کشور توسعه طلب محسوب خواهد شد.

- در این تفکر، تخمین هزینه‌های احتمالی توسعه طلبی معمولاً یا دچار خطای طبیعی (آماری) می‌شوند یا حامیان توسعه‌طلبی با تحریف یا مخفی کردن اطلاعات، قسمت‌های مختلف حکومت و یا مردم را از هزینه‌های واقعی آن مطلع نمی‌کنند.

۳.۴ توسعه‌طلبی شناختی

اسنایدر با مطالعات خود نشان داده است که آنچه به عنوان تجربیات شکست‌های گذشته مفهوم‌بندی می‌شود، در بیشتر مواقع به شکل متعارف قابل درک و بررسی نیست. بیشتر از آنکه افراد از شکست‌های گذشته خود یا تجربیات شکست‌های دیگران درس تاریخی بگیرند، تجربیات و برداشت‌های تاریخی در هر چارچوب بندی ذهنی، به یک شکل خاص در جهت توجیه اعمال و منافع تحریف می‌شوند. به دیگر سخن افراد از گذشته، آن چیزی را یاد می‌گیرند که می‌خواهند (Formative lessons) و نه لزوماً آنچه واقعا اتفاق افتاده. حتی در مواردی افراد به جای یادآوری واقعیتی در گذشته خود، تصویری ساختگی از آن را به یاد می‌آورند (Jervis, 2017). این نوع حافظه گلچین شده (selective memory) در موارد شدیدتر حتی فراتر از تجربه شخصی می‌رود و افراد تجربیات انتزاعی و حتی آماری دیگران را آنطور که در واقع اتفاق افتاده درک و برداشت نمی‌کنند. نقش حافظه تاریخی نیز در این قسمت مورد توجه است: در هر نسلی از افراد، بسته به بستر اجتماعی و فرهنگی زمان خودشان، باورهای جامعه پذیرانه درون آن‌ها شکل می‌گیرد که با اطمینان می‌توان گفت حداقل در زمان خودشان بسیار فراگیر و رایج است. برای توضیح واضح‌تر گفته اسنایدر می‌توان از یک مثال استفاده نمود: اگر کارل مارکس از شرایط طبقاتی اثر خود با آن حجم از بدبینی و الزامات انقلابی سخن می‌گوید، می‌توان ریشه‌های آن را در بستر اجتماعی و ذهنیت تاریخی خود مارکس جست و جو کرد؛ به همین ترتیب زمانی که می‌بینیم جانشینان وی در سنت نئومارکسیسم حتی گاهی اقتصاد بازار آزاد را بی‌رقیب می‌دانند، باید ریشه‌های آن را در بستر اجتماعی جدید و تطابق آن با نیازها و داده‌های جدید جست و جو کرد. نتیجه آنکه در هنگام بررسی شیوه‌های دریافت اطلاعات و نحوه درک و برداشت آنها، همیشه باید به بستر و محدودیت‌ها و فرصت‌های اجتماعی زمان مربوط توجه داشت (Wendt, 1999).

پیش‌زمینه‌های ذهنی فرد، به درس‌های تاریخی خلاصه نمی‌شوند و شامل طیف بزرگ و پیچیده‌ای از ادراک، ایدئولوژی، تربیت و دوران کودکی، مذهب، فرهنگ و ... می‌شود. که همه و همه رفته رفته می‌توانند به ذهنیت امنیت از طریق توسعه‌طلبی ختم شوند. پیشداوری‌هایی که

ریشه در چارچوب‌بندی‌های ذهنی و شناختی فرد دارند، در نهایت نه تنها می‌توانند به مثابه فیلتری در مقابل ادراک و نحوه دریافت اطلاعات جدید عمل کنند، بلکه به حافظه انتخابی که در بالا به آن اشاره شد، شکل می‌دهند. همچنین شایان به ذکر است که افراد در ساخت‌بندی شناختی خود، نوع منحصر به فردی از چارچوب‌های ذهنی را دارند. چارچوب‌های ذهنی نوعی از سیستم‌های باورپذیری هستند که ورودی‌های شناختی افراد را فیلتر می‌کنند. (Beyer, 2017)

در دنیای پیچیده امروز به طور کاملاً طبیعی، ذهن انسان نمی‌تواند همه اطلاعات را به طور کامل دریافت و درک کند، لذا نیاز به یک فیلتر ذهنی ضروری به نظر می‌آید که تصمیم‌گیری‌ها را موثرتر کرده و با سرعت بیشتری انجام دهد. در غیر این صورت مخصوصاً در دنیای سیاست‌گذاری، افراد در سیل اطلاعات و سرعت نیاز تصمیم‌گیری غرق می‌شوند. برای مثال در شرایط عدم قطعیت، افراد ترجیح می‌دهند به ساده‌ترین پاسخ‌های به عمل آورده شده توسط چهارچوب‌های ذهنی خود اکتفا کنند؛ در این شرایط اگر چارچوب‌های ذهنی بر پایه ترس و بیگانه‌حراسی بنا شده باشند، نتیجه چیزی جز پاسخ ساده توسل به تهاجم و توسعه طلبی با توجیه رسیدن به امنیت نخواهد بود (Kahneman, 1982). همچنین زمانی که در رابطه با موضوع خاصی، فرد یا گروه تصمیم‌گیرنده دسترسی درست و قابل قبولی به اطلاعات و داده‌های ورودی نداشته باشد، سیستم باورها و چارچوب‌های ذهنی پیشنهادآورانه نقش مکمل اطلاعات را بازی کرده و درست یا غلط، جاهای خالی را پر می‌کنند. در تصمیم‌گیری‌ها افراد سعی دارند تصمیمات خود را وابسته به شرایط محیطی تلقی کنند، در حالی که تصمیمات دیگران را در ذات و تدبیر شخصی آنها جست و جو می‌کنند. برای مثال: یک فرد چنین نشان می‌دهد که تصمیم غلط وی که منجر به نتایج منفی شده است به دلیل شرایطی رخ داده که از کنترل موثر وی خارج بوده است؛ در حالی که اگر اطرافیان تصمیمات اشتباهی می‌گیرند این ریشه در نابخردی آنها دارد. چنین الگوی رفتاری را در تعاملات دولت‌ها نیز می‌توان دید. نتیجه آنکه این نوع توجیهات با پررنگ کردن شرایط محیطی، به نوعی بار مسئولیت را از دوش کارگزاران به ساختار منتقل می‌کنند. در نهایت اسنادر متذکر می‌شود که ساختار باورهای استراتژیک بیشتر از اینکه ریشه در درس‌های تاریخی و شناخت و ادراک داشته باشند، ریشه در نوع خاص ایدئولوژی حاکم دارند که به شکلی به عنوان یک فیلتر شناختی و چارچوب ذهنی عمل می‌کند. گرچه به نظر می‌آید اسنادر به تاثیر باورها و چارچوب‌های ذهنی در پذیرش نوع خاصی از ایدئولوژی توجه قابل قبولی نکرده است: فارغ از ایدئولوژی حاکم بر شناخت و

ادراک تصمیم‌گیرندگان، اینکه چه ایدئولوژی در چه بافت و ساختار فرهنگی به ایدئولوژی قالب و مشروع تبدیل می‌شود، خود متغیری وابسته به چارچوب‌های ذهنی افراد است. نتیجه آنکه ارتباط ایدئولوژی و ساختارهای شناختی در ارتباطی تکوینی و خود قوام بخش قرار داشته و به طور مستمر در حال تاثیر گذاری همزمان و دایره وار بر روی هم هستند (Wendt, 1999). ساختار و بافت فرهنگی الف منجر به جذب یک اسلوب فکری خاص می‌شود، که این ایدئولوژی خود نتایجی با جامعه پذیری خاص به همراه دارد؛ که دوباره در ارتباطی علی در مقابل بافت فرهنگی قرار می‌گیرد. به دیگر سخن مورد اصابت قرار گرفتن یک گروه اجتماعی توسط یک ایدئولوژی خاص، ارتباط مستقیمی با آسیب پذیری‌های آن گروه نسبت به آن ایدئولوژی دارد که خود متغیر وابسته محیط و بستر اجتماعی است. مثلاً نویسنده دوباره برای توجیح این موضوع از مثال تاریخی هیتلر استفاده می‌نماید، که طبق آن اگر در آلمان دوران قبل از جنگ جهانی دوم و آسیب دیده از بحران مالی بورس آمریکا، با ایدئولوژی نازیسم خود را به قهرمان ملی بدل کرد (حداقل در ابتدا) باید ریشه‌های پذیرش آن را توسط مردم، در آسیب‌های زمانه جست‌وجو کرد.

۴.۴ توسعه‌طلبی در نتیجه سیاست‌های خاص در حوزه داخلی

در هر سیستم سیاسی حد مدون و عرفی از محدودیت‌های ساختاری سیستم داخلی بر اعمال سیاستمداران و تصمیم‌گیرندگان وجود دارد. بسته به اینکه سیستم تا چه میزان بهای سیاسی ورود به جنگ‌های بی توجیه را برای تصمیم‌گیرندگان بالا برد، میزان ورود به این قبیل جنگ‌ها متفاوت است. به طور کلی می‌توان گفت طیف حامی توسعه‌طلبی تقریباً همیشه برای کسب نوعی مشروعیت و حمایت از نیروهای مختلف سیاسی و اجتماعی، سعی بر این دارند که منافع مضییع خود را در چارچوب منافع ملی توجیه کنند. به همین ترتیب بزرگ‌نمایی خطرات خارجی و تهدید مستقیم آنها در مقابل منافع ملی می‌تواند ابزاری جهت برانگیختن احساسات ناسیونالیستی و توجیه ورود به جنگ شود. (Olson, 2022)

برای مثال در سیستم‌های دموکراتیک‌تر که حد قابل توجهی از پاسخگویی درون حکومت نسبت به جامعه مدنی وجود دارد، توجیه ورود به جنگ و الزام بسیج نیروهای مادی کشور سخت‌تر صورت می‌گیرد. گرچه در دموکراسی‌ها نیز، همانطور که اسنادر خاطر نشان می‌کند، گروه‌های حامی توسعه‌طلبی ممکن است با در اختیارگیری انحصار اطلاعات تأیین‌کننده، نوعی عوام‌فریبی در سطح ملی و حتی در بین نخبگان سیاسی، در جهت توجیه جنگ، به وجود

آورند. در سیستم های سیاسی کارتلی که حجم کمتری از چنددستگی سیاسی (Political pluralism) وجود دارد، امکان به کارگیری انحصار اطلاعات بالاتر است. در نتیجه چنین شرایطی، اطلاعات درست و تازه یا به دست مقامات بالاتر تصمیم گیرنده نمی رسد و یا در کمترین حد خود عوام مردم را دچار ناآگاهی تعمدی گسترده می کند. به هر حال هیچ ملتی از یک جنگ بی مورد و بی توجیه حمایت نمی کند، لذا حدی از انحصار مخرب اطلاعات جهت ایجاد نوعی از آگاهی کاذب (False consciousness) و بسیج کردن آنها همیشه مورد استفاده قرار می گیرد. (Eyerman, 1981)

همچنین مخاطرات انتخاباتی و وجود احزاب رقابتی که به طور احتمالی بتوانند از تصمیمات ورود به جنگ حزب یا گروه حاکم بر علیهمشان استفاده تبلیغاتی کنند، احتمال ورود به جنگ های بی دلیل را کاهش می دهد ولی از بین نمی برد. از طرفی صاحبان صنایع سنگین جنگی یا کلا هر گونه از صناعی که نفع اقتصادی/سیاسی مستقیم یا سیاسی غیرمستقیم از ورود جنگ به دست می آورند، می توانند این فرآیند توجیه و عوام فریبی را تسهیل کنند. لذا میزان نفوذ و انحصار و نظارت بر این گونه سازمان ها در ورود به جنگ ها از اهمیت بالایی برخوردارند.

به وجود آوردن هر گونه فضای افسانه ای و ساختگی توسط یک گروه یا حزب خاص مخاطره بزرگ دیگری نیز دارد؛ به این شکل که امکان این امر وجود دارد که آنها خود زندانیان پروپاگاندا و بزرگنمایی ساختگی خود شوند. به این ترتیب هر گونه اصلاح نظرات و رد ادعاهای اغراق آمیز پیشین، به مفهوم زیر سوال رفتن آن گروه یا حزب از لحاظ سیاسی است؛ لذا گاهی حتی با وجود توافق کلی درون گروه توسعه طلب در رابطه با عدم ادامه جنگ؛ آنها راهی جز همگام شدن با سیلی که خود به وجود آورده اند نمی بینند. اسنادی برای تشبیه این موضوع از مثال سواری گرفتن از یک ببر استفاده می کند: به این ترتیب، ببر ایده و گفتمان بزرگنمایی شده گروه است که گروه در ابتدا برای بسیج منابع و توجیه منافع خود در قالب منافع ملی از آن استفاده می کند و تمام نظرات مخالف اطراف را با سوار شدن روی ببر از بین می برد؛ در نهایت ببر به قدری بزرگ و فراگیر می شود که راه فراری از خودش باقی نمی گذارد، جز اینکه جهت جلوگیری از بلعیده شدن، سوار خود آن شوند. این مثال به خوبی نشان می دهد که در بسیاری از مواقع حتی پس از اجماع نظر در رابطه با بزرگنمایی بی جهت تهدید، گروه توسعه طلب خود ناخواسته زندانیان ایده های ساختگی می شوند که حال دیگر چسب یکپارچگی طرفدارانشان است. علاوه بر بر تکنیک های پروپاگاندایی، گروه های توسعه طلب

به خصوص در دولت‌های دموکراتیک‌تر از زد و بست کردن پارلمانی (Logrolling) استفاده می‌کنند. تقریباً در تمامی کشورهای توسعه‌یافته غربی، حد قابل توجهی از بده‌بستان‌های سیاسی درون حاکمیت و به خصوص در ارتباطات قوای مقننه و مجریه وجود دارد. در زمانی که شکل و شمایل شاخه قانون‌گذاری و اجرایی حکومت به صورت ائتلافی و شکننده باشند، پیشبرد هر گونه سیاستی مستلزم جلب نظر احزاب و جریان‌های مخالف درون ائتلاف است؛ در این فرایند ممکن است گروه حاکم و توسعه‌طلب با دادن امتیازات و چشم‌پوشی‌های سیاسی و حتی تصویب قوانین خاصی، اقدام به مجبور ساختن گروه‌های دیگر به همگام شدن با سیاست‌های توسعه‌طلبانه کنند. (Mueller, 2003) برای مثال و فهم بهتر، سناریوی زیر قابل طرح است:

فرض کنید حزب الف با کمک و ائتلاف احزاب ب و ج، حزب حاکم می‌شود. حزب الف با داشتن تفکرات توسعه‌طلبانه پیش از هر نوع اقدامی نیاز به جلب نظر احزاب ائتلافی دیگر دارد. در این فرایند حزب حاکم برخی از خواسته‌ها و سیاست‌های مورد نظر احزاب دیگر را برآورده و تصویب می‌کند و حتی گاهی به میانجیگری تاکتیکی در بین آنها می‌پردازد؛ در مقابل انتظار می‌رود که احزاب ب و ج از سیاست‌های توسعه‌طلبانه الف حتی اگر از لحاظ فکری همسو با آن نیستند، حمایت کنند.

در سیستم‌های غیرپارلمانی و ریاستی نیز رئیس‌جمهور بیشتر از آنکه تصمیم‌گیرنده واحد مسائل باشد، مبادرت به مدیریت سیاسی گروه‌های متعارض می‌کند که از قضا در بسیاری از مواقع زندانیان افسانه‌سازی‌های گفتمان خود هستند و نمی‌توانند از آن فرار کنند. چه در رابطه با ضرر و زیان‌ها صحبت کنیم چه منافع؛ در فرایند‌های زد و بندی، ترجیح کلی تصمیم‌گیرندگان در محور عملیاتی خلاصه می‌شود و تبعات میان مدت (تاکتیکی) و بلند مدت (استراتژیک) محلی از اعراب ندارند. که در نتیجه این دیدگاه مقطعی باعث خطاهای محاسباتی پی‌درپی و ایجاد یک محیط مخرب در جنبه‌های متعارض و مختلف می‌شود که هر یک در صدد برآوردن سیاست‌های خود هستند. نتیجه آنکه در اینگونه سیستم‌ها نیز جهت‌جستگی از رکود سیاست‌گذاری و بن‌بست سیاسی (Political deadlock) همیشه حدی از زدوبندی وجود دارد. جذابیت ورود و به نوعی تساهل عضوگیری این نوع گروه‌ها را باید در همان منطق سودهای دومینویی جستجو کرد. به این ترتیب ایده بازگشت سرمایه‌گذاری‌های سیاسی در منطق توسعه‌طلبانه، افراد زیادی را به جذب در این نوع گروه‌ها ترغیب می‌کند.

نقدی بر کتاب *Myths of Empire* ... (سید پارسا حجازی و محمدجعفر جوادی ارجمند) ۷۷

به طور خلاصه می توان گفت ۳ ویژگی اصلی گروه‌های توسعه طلب موفق درون سیستم‌های سیاسی از قرار زیر است:

- سازمان بندی منسجم و حتی بروکراتیک با ایدئولوژی متحدالشکل
- حدی کامل یا نسبی از انحصار اطلاعات
- ارتباط نزدیک به تصمیم گیرندگان بلندپایه و لابی قدرتمند

در آخر بر خلاف آنچه رئالیست‌های کلاسیک فکر می‌کردند، دولت‌ها بیشتر از آنکه توپ‌های بیلارد یا جعبه کفش سیاه باشند، مثل واسته‌ای در برابر محیط خارجی و داخلی عمل می‌کنند.

۵.۴ آسیب‌پذیری دموکراسی در برابر گروه‌های توسعه‌طلب

سیستم‌های سیاسی متکی به دموکراسی بیش از هر چیز متکی به رای دهندگان و گروه‌های مدنی است. در چنین شرایطی تلاش مستمر احزاب جهت پیروزی در انتخابات در جذب گروه‌های به اصطلاح خاکستری یا همان افرادی است که در وسط طیف‌بندی‌های سیاسی قرار گرفته و رای از پیش مشخص شده‌ای ندارند؛ به دیگر سخن، جذب آنها نیازمند انجام تبلیغات و ایجاد جاذبه‌های انتخاباتی است. در فقدان اطلاعات کافی و وجود رقابت‌های شدید انتخاباتی، گروه خاکستری بیش از هر چیز به سطحی اندیشی روی می‌آورند و جاذبه‌های بصری از قدرت تایین‌کنندگی زیادی برخوردار می‌شوند. نتیجه آنکه ممکن است گروه‌های توسعه طلب از این شرایط به نفع خود سواستفاده کنند. شایان به ذکر است که شعارهای پوپولیستی و استفاده گسترده از پروپاگاندا در چنین شرایطی فراگیر است. جهت این کار نیز، گروه‌های توسعه طلب از عوام فریبان با قدرت اقناعی بالا (همان دموگاک‌ها) استفاده می‌کنند. (Huntington, 2006)

همچنین در فرایندهای زد و بند سیاسی همانطور که در بالا نیز توضیح داده شد، این تمایل غیر قابل اجتناب وجود دارد که مطالب از دید عموم مردم پنهان شود؛ که اگر احیانا گروه یا طیفی فقط جهت انجام زد و بند سیاسی به چشم‌پوشی‌ها یا حمایت‌های خاصی بر خلاف خط فکری خود عمل کرد، جایگاه اجتماعی خود را بی‌اعتبار نکرده باشد. در چنین شرایطی، به عقیده مرشایمر قدرت پاسخگویی لیبرال دموکراسی عملاً زیر سوال رفته و مردم از جریان اصلی تصمیم‌گیری کنار زده می‌شوند. (MEARSHEIMER, 2018)

در تکمیل این نظر می‌توان از یافته‌های هادسون استفاده نمود:

توزیع قدرت موثر بروکراتیک درون لیبرال دموکراسی‌ها این احتمال را به وجود می‌آورد که سازمان‌های بروکراتیک حکومت در یک شرایط رقابت آمیز در جهت کسب قدرت بیشتر قرار گیرند. به عبارت دیگر این سازمان‌ها خود بازیگرانی مستقل از قوای ۳ گانه محسوب می‌شوند و گرچه بازوی اجرایی حکومت به حساب می‌آیند در نهایت ممکن است در جهت افزایش نفوذ و قلمرو و کنار زدن دیگر سازمان‌ها، اطلاعات حیاتی را در انحصار خود گرفته و در نهایت عملکردی منفی و خلاف اهدافشان داشته باشند. (Hudson, 2019). همانطور که توضیح داده شد کارتلی شدن فرایندهای سیاسی و انحصار اطلاعاتی از عوامل عمده سواستفاده‌های توسعه طلبانه محسوب می‌شوند. شرایط دیگری که ممکن است بهانه کافی را به گروه‌های توسعه طلب بدهد، انفکاک افکار و سیاست‌های پیشنهادی درون حکومتی است. این شرایط که باز هم به عقیده هادسون به چند فکری (polythink) معروف است، خود می‌تواند منجر به یک فضای راکد سیاست‌گذاری و نهایتاً ایجاد بن بست سیاسی شود. در چنین شرایطی گروه‌های توسعه طلب با فرمولی متحدالشکل و واحد و داشتن حد بیشتری از سازمان یافتگی (به نسبت رقبای تدافعی‌تر) می‌توانند این انگاره را که نسخه آنها تنها نسخه عملی برای برون‌رفت از بحران سیاسی است، به جامعه القا کنند.

۶.۴ آسیب‌پذیری سیستم‌های اولیگارشیک و دیکتاتوری در برابر گروه‌های توسعه‌طلب

احتمال ورود دیکتاتوری‌ها (به خصوص در مواقعی که نوعی پیش زمینه ذهنی حامی تحرکات تهاجمی وجود داشته باشد) به جنگ‌های بی‌مورد با توجه به نبود هیچگونه محدودیت ساختاری بر تصمیم‌گیری‌های شخص یا هیئت حاکمه بدیهی به نظر می‌آید. گرچه در مواردی که دیکتاتور، پیش زمینه ذهنی جنگ طلب و توسعه طلبی نداشته باشد و به طور کلی انگاره رسیدن به امنیت از طریق توسعه طلبی توجیه‌پذیری کافی را (برای او) نداشته باشند، احتمالاً به طور خیلی موثری (حتی موثرتر از سیستم‌های دیگر) منفعت را در حیات بلند مدت سیاسی خود می‌بینند تا آنکه بی‌جهت درگیر جنگی هزینه بر شود که در نهایت حکومت خودکامه خود را با نارضایتی‌های مدنی بیشتر تهدید کند. شاید حتی این تصور قابل بحث باشد که جوامع مدنی درون دیکتاتوری‌ها، کم و بیش در موضوعات مختلف اجتماعی، سیاسی، اقتصادی و ... با حکومت درون یک درگیری سیستماتیک قرار دارند، و تولید یک بهانه و جبهه اعتراضی

جدید توسط حکومت خیلی ایده بلنداندیشانه‌ای نیست. گرچه ذکر این نکته ضروری است که استفاده‌های سیاسی از دشمن سازی‌های ساختگی و گاه‌ها ورود به جنگ‌های بی‌مورد در بسیاری از دیکتاتوری‌های تاریخ فراگیر بوده است.

سیستم‌های اولیگارشیک نیز با بهره‌گیری از توضیح مشابه‌ای قابل بررسی هستند. اما در مواردی نیز وجود سازمان‌های بروکراتیک توسعه طلب با نفوذ بالا بین اولیگارک‌ها یا وجود دودستگی بین آنها می‌تواند منجر به سیاست‌های توسعه‌طلبانه شود. برای مثال با استناد به نظریه مخاطرات گروه اندیشی (groupthink) می‌توان چنین توضیح داد که گاه‌ها در گروه‌های تصمیم‌گیری افراد با قدرت افناعی بالاتر و همچنین افراد کاریزماتیک‌تر می‌توانند افراد گروه را دچار خطای شناختی کنند. در چنین شرایطی افراد گروه جذب نظرات فردی می‌شوند که قدرت تکلم بالاتری دارد؛ فارغ از اینکه محتوای حرف او تا چه میزان در واقعیت قابل اجرا و درست باشد. از طرف دیگر شخصیت‌های کاریزماتیک و به خصوص با ویژگی‌های شخصیتی مردانه این تفکر را درون ذهن افراد ایجاد می‌کنند که اعتماد به نفس کاریزماتیک مترادف با صحت و کارآمدی است. (Hudson, 2019)

۷.۴ شرایط محیطی نظام بین‌الملل

فارغ از شرایط داخلی و نظام‌های فکری سطوح تقلیلی که تا حدی بررسی شد، نباید از تاثیرگذاری شرایط محیطی نظام بین‌الملل بر عوامل دیگر غافل شویم. گرچه حدود و شدت این تاثیرگذاری شاید در ابعادی که واقع‌گرایان تهاجمی از آن سخن می‌گویند نباشد؛ اما بی‌تاثیر هم نیست. در تمامی ریشه‌های توسعه‌طلبی این واقعیتی نهفته است که خواه ناخواه، اتفاقات و برداشتها در بستری از یک نظام بین‌الملل خاص شکل می‌گیرند؛ چه این نظام یک نظام آنارشیک هابزی باشد چه نظامی مبتنی بر قانون و حقوق توزیع شده افقی بین اعضا (لاکی)، برداشتها از اعمال و تحرکات اعضا از همدیگر متفاوت خواهد بود (Wendt, 1999). اما چیزی که غیر قابل تغییر است وجود تعاملی هستی‌شناسانه این بستر با سطوح دیگر است. در موارد بسیاری، شرایط محیط نظام گزینه‌هایی را برای بازیگران ایجاد می‌کنند و در بسیاری از شرایط دیگر گزینه‌ها توسط چارچوب بندی نظام محدود می‌شوند؛ گرچه نباید در هر دو این شرایط نقش دولت‌ها و افراد تصمیم‌گیرنده به مثابه عروسک‌های خیمه شب بازی که توسط نظام بین‌الملل کنترل می‌شوند، برداشت کرد. به دیگر سخن، دولت‌ها چیزی جز یک ارتباط قوام بخش بین سازمان دولت (تعبیر وبری از دولت) و ساختار جامعه (تعبیر کثرت‌گرایانه از

دولت) نیستند و این خود، آنها را به کارگزاران کنش‌گر تبدیل می‌کند؛ نه لزوماً کارگزارانی منفعل. لذا در انتها، آنها هستند که تصمیم می‌گیرند در بستر یک نظام بین‌الملل با ویژگی‌های خاص، به چه صورت خود را بازتعریف کنند. (Wendt, 1999)

۵. راه‌حل بقیه چیست؟

با فرض اینکه به هر صورت، نظام بین‌الملل تاثیر گذاری خاص خود را در شکل‌گیری ایده‌های توسعه‌طلبانه درون یک کشور دارند؛ این سوال ایجاد می‌شود که دیگر کشورها (که نظام بین‌الملل چیزی جز آنها نیست) در مهار این تمایلات به چه ابتکاراتی دست می‌زنند. پاسخ به این پرسش بیشتر از آنکه بتوان آن را در یک فرمول واحد جا داد، تا حد زیادی بسته به شرایط و موقعیت است. اما ذکر دو مرحله مختلف و معمول حائز اهمیت است:

- مرحله شکل‌گیری ایدئولوژی توسعه‌طلبانه و دشمن‌سازی و تصویر سازی می‌تواند با ارسال پیام‌های صریح و قاطع مهار شود. خواه این پیام‌ها لفظی باشد یا عملی صریح در هر دو حالت باید از دریافت پیام از سوی کشور توسعه طلب اطمینان حاصل کرد.
- در مرحله‌ای که اقدامات قبلی مثمر ثمر واقع نشده باشند و افسانه ساختگی درون کشور شکل گرفته باشد، باید در جهت بی‌اعتبار ساختن این افکار و پایه‌های آن قدم برداشت؛ چرا که دیگر در این مرحله ارسال هرگونه پیامی با برداشت‌های پیش‌داورانه افسانه‌سازی‌ها همراه خواهد بود و جواب عکس می‌دهد. به عبارت دیگر، عدم اقدام لفظی یا عملی در مقابل کشور توسعه طلب منجر به ادامه باورهای آن می‌شود، و همچنین اقدام در مقابل آن موجب قوام بخشی و صحه گذاشتن بر این باورها خواهد شد. (Wendt, 1999)

۶. صنعتی‌شدن و ارتباط آن با توسعه‌طلبی

صنعتی‌شدن و به تعبیری توسعه اقتصادی متوازن درون کشورها یکی از فاکتورهای بازدارنده در مقابل سیاست‌های توسعه‌طلبانه است. در قدم اول ذکر این نکته حائز اهمیت است که جوامع از پیش صنعتی شده، تا حدودی عادت بازتوزیع منابع و قدرت سیاسی را در خود پروراندند، و این خود باعث شکل‌گیری نظام سیاسی کثرت‌گرایانه‌ای می‌شود که قدرت متمرکز سیاسی در آن محلی از اعراب ندارد. به عبارت دیگر می‌توان گفت منابع اقتصادی و

نفوذ سیاست گذاری متکثر این جوامع، جذابیت چندانی برای قبضه کردن قدرت کانونی و متمرکز باقی نمی‌گذارد، چرا که بدون جلب نظر و موافقت سایر ذی‌نفعان، سیاستی قابل اجرا نیست. در قدم دوم می‌توان به این اشاره کرد که منافع تجاری و اقتصادی در این جوامع از پیش صنعتی شده در اغلب مواقع بیشتر از آن است که به راحتی بتوان آن‌ها را ندید گرفت. نتیجه آنکه همیشه مقاومتی ساختاری از سمت طبقه فرادست و سرمایه‌دار در مقابل توسعه طلبی‌های بی‌مورد به وجود می‌آید. در مقابل جوامع صنعتی نشده یا جوامعی که بسیار بعد از دوران انقلاب صنعتی در مسیر صنعتی شدن قرار گرفته‌اند، با بهانه کسب منابع کافی برای صنعتی شدن و یا عقب‌نماندن از ماراتون استعمار (که تا قبل از آنها توسط دیگران شروع شده)، ممکن است به سیاست‌های توسعه طلبانه روی آورند. از طرف دیگر صنعتی شدن عجولانه و سرعتی نه تنها باعث ایجاد نابرابری‌های توزیعی (حداقل در ابتدا) می‌شود، بلکه باعث ایجاد طبقات متعارض درون جامعه و همچنین نخبگان حاکم خواهد شد. طبقات سر برآورده جدید و مدرن در مقابل طبقات قدیمی‌تر و سنتی قرار گرفته و ممکن است شکاف بزرگی در تصریح منافع به وجود آید. نتیجه آنکه خود این شکاف‌ها ممکن است گروه‌های متعارض را به سیاست‌های زدوبندی که بیشتر به آنها اشاره شد، جهت جلوگیری از بن بست سیاسی سوق دهد. (Gerschenkron, 1962)

۷. نتیجه‌گیری

امروزه بعد از سال‌ها منازعه نظری میان مکاتب رئالیسم و لیبرالیسم، حال بار دیگر با شکل‌گیری وقایع اخیر در جنگ بین اوکراین و جمهوری فدرال روسیه، جهان نظری روابط بین‌الملل وزنه بیشتری را در سمت مکاتب واقع‌گرایی می‌بیند. گرچه ضعف نظری مکاتب نئواقعی‌گرایی در سال‌های اخیر بارها توسط محققان و نظریه‌پردازان به نسبت جدیدتر، تا حدودی با برقراری پل‌های ارتباطی بین این مکاتب و مکاتب سازه‌انگاری برطرف شده است. به دیگر سخن، امروزه دیگر نمی‌توان با استفاده از یک خط فکری خاص و فرمول واحد به تحلیل سیاست بین‌الملل نشست؛ آنچه امروز مورد استفاده کثیر محققان ذی‌ربط است اما، شامل طیفی ترکیبی از تمامی نظریه‌های موجود است که در شرایط مختلف و بنا به اقتضا مورد استفاده قرار می‌گیرند. طیف بندی نظریه پردازی تحلیلی امروز، مرزهای به هم پیوسته غیر قابل تشخیصی در میان مکاتب نظری روابط بین‌الملل دارد، ولی اینکه چه طیفی پررنگی بیشتری در تحلیل هر تحلیل‌گر به وجود می‌آورد، موضوعی شناختی بوده و جذابیت هر خط فکری

با توجه به پیش زمینه های فکری و تاریخی فرد متفاوت می شوند. به عبارت دیگر اینکه فرد تا چه میزان واقع گرا است و تا چه میزان معتقد به سیاست خارجی لیبرال و مبتنی بر کنش اقتصادی است؛ از فرد به فرد و با توجه به پیش زمینه های فکری آنها متفاوت است به طوری که دیگر نمی توان او را به تنهایی در یکی از این جریان ها مفروض گرفت. اثر اسنادگرچه به دلیل گستردگی و پیچیدگی ارتباط هر یک از سطوح تحلیل با تصمیم گیری سیاست خارجی بالاخص تصمیمات توسعه طلبانه، توانایی پوشش کامل جوانب مختلف در هر کدام از این سطوح را ندارد؛ ولی گذر های آکادمیک وی از برخی مباحث و پر رنگ تر کردن برخی دیگر به پیشرفت قابل توجه طیف بندی تحلیلی با سوی گیری های واقع گرایانه کمک شایانی کرده است. می توان گفت تلفیق سطوح تحلیل یکی از مهمترین کارهایی است که با وجود مخاطراتی که امروز امنیت نظام بین الملل را تهدید می کنند، از هر زمان دیگری حائز اهمیت است. اسنادگر در این کتاب با ترکیبی از ملاحظات شناختی در سطح خرد، همچنین سیستم های سیاسی و دولت ها در سطح میانه و در پایان با ورود به منطقه امن واقع گرایان یعنی سطح سیستمی تا حدود زیادی نقاط ضعف واقع گرایی را پوشش داده است. در آخر اسنادگر به این نکته اشاره می کند که اثر وی، قابلیت توضیح کشور های کوچکتر و ضعیف تر که قدرت خاصی در نظام بین الملل دارا نیستند، ندارد. در ادامه او با وام گرفتن از مدل اقتصاد بین الملل به این اشاره می کند که گرچه سیاست های داخلی قدرت های بزرگ می تواند تاثیرات واضحی بر محیط نظام بین الملل داشته باشد؛ اما در رابطه با قدرت های کوچکتر این شرایط برعکس عمل می کند و آنها معمولاً سیاست های داخلی خود را محدود به چارچوبی می بینند که توسط نظام بین الملل بر آن ها تحمیل شده؛ و بیشتر از آنکه سیاست های زد و بندی در جهت توسعه طلبی خاصی داشته باشند، زد و بند ها در جهت مدیریت تحمیل های ساختاری عمل می کنند.

در نهایت لازم به ذکر است که گرچه بخش های نقد محتوایی و نقد موضوعی در نوشتار منفک شده اند؛ ولی در ساختار نقد مرز مشخصی بین تحلیل و نقد موضوعی و محتوایی به دلیل ویژگی های کتاب عملاً وجود ندارد و در بسیاری از مباحث در هم تنیدگی و پیوستگی لاینفکی بین آنها موجود است.

نقدی بر کتاب *Myths of Empire* ... (سید پارسا حجازی و محمدجعفر جوادی ارجمند) ۸۳

پی‌نوشت

۱. منظور از توسعه طلبی در اینجا ترجمه واژه expansionist در متن اصلی است که مفهومی جاه طلبانه جهت گسترش قلمرو نفوذ و حتی قلمرو سرزمینی دارد، لذا با مفهوم توسعه با بار معنایی مثبت تفاوت دارد.

کتاب‌نامه

مشیرزاده، ح. (۱۳۸۴). *تحول در نظریه‌های روابط بین‌الملل*. انتشارات سمت.

A. C. Beyer. (۲۰۱۷). *International Political Psychology*. London: Palgrave Macmillan.

Eyerman, R. (1981). False consciousness and ideology in Marxist theory. *Acta Sociologica*, 24(1-2), 43-56.

Gerschenkron, A. (1962). *Economic backwardness in historical perspective: A book of essays (Vol. 584)*. Cambridge, MA: Belknap Press of Harvard University Press.

Gilpin, R. (1981). *War and change in world politics*. Cambridge University Press.

Hwang, J. (2005). Offensive realism, weaker states, and windows of opportunity: the Soviet Union and North Korea in comparative perspective. *World Affs*, 168,39.

Jervis, R. (2017). *Perception and misperception in international politics: New edition*. Princeton University Press.

Kahneman, D. S. (1982). *Judgment under uncertainty: Heuristics and biases*. Cambridge university press.

Kenneth Waltz. (۱۹۷۹). *Theory of International Politics*. Addison-Wesley.

Mearsheimer, J. J. (2001). *The tragedy of great power politics*. New York, NY: WW Norton.

MEARSHEIMER, J. J. (2018). *Great Delusion: Liberal Dreams and International Realities*. Yale University Press.

Mueller, D. (2003). *Public Choice III*. Cambridge University Press.

Olson, M. (2022). *The rise and decline of nations: Economic growth, stagflation, and social rigidities*. Yale University Press.

Robert Jervis, J. L. (1991). *Dominoes and bandwagons: Strategic beliefs and great power competition in the Eurasian rimland*. New York: Oxford University Press.

S. P. Huntington. (۲۰۰۶). *Political order in changing societies*. Yale university press.

V. M & ,Day, B. S. Hudson. (۲۰۱۹). *Foreign policy analysis: classic and contemporary theory*. Rowman & Littlefield.

Van Evera, S. (2013). *Causes of war: Power and the roots of conflict*. Cornell University Press.

Walt, S. M. (1990). *The origins of alliance*. Cornell University Press.

Wendt, A. (1999). *Social theory of international politics (Vol. 67)*. Cambridge University Press.